

שמעתא עמיקתא

גליון תמ"ג | פרשת כי תצא | תש"פ | קהילת הניכי הישיבות | רמות ב'

שמעתא אליבא דהלכתא

במקומות שהוטל סגר, האם מותר להוציא אישור יציאה בשבת כדי להתפלל בצבור

א. מלאכת הוצאה. ב. לעבור על איסור דרבנן למנוע איסור חמור יותר. ג. באיסור הוצאה. ד. לצורך זיכוי הרבים. ה. מלאכה כלאח"י במקום מצוה וכדו'. ו. שבות דשבות לצורך מצוה. ז. מלאכה בשינוי אם קילא מאמירה לעכו"ם. ח. דלמות גזרות זו לזו. ט. דעת האחרונים.

ע"מ למנוע התפשטות נגיף הקורונה יש מדינות שהטילו סגר מוחלט ולא הותר בהם לצאת ללא אישור מודפס ותעודה מזהה, והיוצא בלא אישור צפוי לקנס כספי גבוהה. ונשאלנו ע"י מי שלא יכל להתפלל בציבור כמה חודשים מחמת הסגר, ועתה המדינה נתנה רשות לצאת לצורך תפלה אם לוקח עמו אישור יציאה, מה דין בענין הוצאת האישור בשבת.

א. מלאכת הוצאה

המוציא מרשות היחיד לרה"ר חייב, והמוציא לכרמלית עובר על איסור דרבנן. וכת' הרמב"ם (שבת פ"ט ה"ה) זה הכלל כל היוצא בדבר שאינו מתכשטיו ואינו דרך מלוש והוציאו כדרך שמוציאין אותו דבר חייב. וכן פסקו ה**טשו"ע** (סי' שא סעי' ז).

ב. לעבור על איסור דרבנן למנוע איסור חמור יותר

והנה מצינו בכמה מקומות שהתירו חז"ל איסור דרבנן כדי למנוע איסור חמור יותר, ב**שו"ע** סי' רנ"ד (ס' ה) שהתירו לרדות את הפת (שיש בזה איסור דרבנן) קודם שיאפה כדי שלא יבא לידי איסור סקילה. ובריש סי' ש"א ובמ"ב ס"ק ג' התירו לטלטל את המת (אע"פ שהוא מוקצה) במקום חשש שריפה, משום שאדם בהול על מתו ואי לא שרית ליה אתי לכבויה. ובדרך זה מצינו גם בסי' רמ"ד סעי' ו' ובמ"ב ס"ק ל"ב. ועי' עוד בזה בסי' של"ד סעי' ב' ובמ"ב ס"ק ה'. ומבואר שהתירו לעבור על איסור דרבנן כגון מוקצה או אמירה לעכו"ם כדי שלא יעבור על איסור תורה או על איסור דרבנן של כייבו וכדו'.

ג. באיסור הוצאה

וכן בסימן רס"ו נפסק שמי שהיה בדרך וקדש עליו היום והיו עמו מעות נותן כיסו לעכו"ם, או על חמורו או לחש"ו, ואם אין עמו שום א' מכל אלו, יטלטלו פחות פחות מארבע אמות, והקילו משום דקים להו לחז"ל שאדם בהול על ממונו ואי לא שרית ליה אתי לידי טלטול גמור אף ברה"ר. ועי' במ"ב ס"ק א' שהדין כן אף בכרמלית.

וכתב המהר"י אבוהב ז"ל בשם אור זרוע שיש מתירים לצאת עם מעות צרורים לו בסדינו אם הם תפורים. והאגור (סי' תקכ"ב) כת' בשם המהר"ל (החדשות רס"ו מ) שצדק להתיר, וכת' דמהיה דפורפת על אבן אבל לא על המטבע מוכח משם דאסור. ועי' בב"י (סי' שא) שביאר ראיית המהר"ל מהא דפורפת. ושוב כת' בשם המהר"ם (דפוס פראג סי' נד) שנקט דבכה"ג פטור אבל אסור. אולם הדרכ"מ (אות ה) כת' שהמנהג להקל והראיה שהביא המהר"ם (ענייני) מיירי ברה"ר גמור אבל לדין דלית לן רה"ר גמור המיקל במקום פסידא לא הפסיד. וכ"כ האו"ה (שער נט אות מו) שבמקום שלא יוכל להפקיד מעותיו כגון שהוא בין הגוים מותר לתפרם בבגדיו ולצאת בהן שם יארגשו הגוים במעותיו (עיי' שראויים שאינו יוצא מביתו) ויסתכן, ואם הוא בין הישראלים ישב בבית אבל לא יצא בהן, ע"כ.

ועי' ב**שו"ע** (סעי' לג) שמחמיר בזה. והרמ"א כת' שיש מתירים, וכן נוהגין להקל אם צריך לצאת, אבל אם יוכל להיות יושב בבית ולא לצאת, לא יצא. ובמקום שא"צ לו ויוכל להניחם בבית, יש להחמיר, ע"כ. נמצא שהתירו איסור הוצאה ע"מ להציל ממונו שלא יבוא לידי איסור חמור יותר.

ד. לצורך זיכוי הרבים

ולכאורה היה מקום להתיר הוצאה אסורה דרבנן וכיוצא אף במקום מצוה של זיכוי הרבים כגון להשלים מנין עשרה, דאיתא ב**ברכות** (מז: ד) דרב אלעזר שחרר עבדו כדי להשלים לעשרה אע"פ שכל המשחרר עבדו עובר בעשה, מ"מ לצורך מצוה דרבים שרי. ופירש הרא"ש (ברכות פ"ז סי' כ ומח"ק פ"ג סי' א) דהוי מצוה דרבים דיש בה זיכוי לרבים ודוחה לעשה דלעולם בהם תעבודו. ובתוס' (שבת ד"ה וכן) כת' דאין בזה משום חטא בשביל שזיכה חבריך כי מצוה רבה היא. והר"ן (גיטין כ: ב"ר"ף ד"ה כל) הביא שהאיסור של שחרור עבד הוא משום "לא תחנם", וע"כ מותר לשחררם לצורך מצוה. וכן נקט ה**לבנוש** (וי"ד סי' רסז אות עט) ובמ"א (סי' צ ס"ק ט) הביא דברי הרא"ש ודברי הר"ן שם ותמה עליו שמהגמ"א לא משמע כדבריו, עיי"ש.

מעתה י"ל שבמקום זיכוי הרבים כגון להשלים מנין, להרביץ תורה וכדו', רשאי להוציא עכ"פ במקום שהיא הוצאה מדרבנן. וכעין זה כתב בתורה ל**שמה** (שאלה קכ"ב) ע"פ דברי הרא"ש. ועי' עוד בזה ב**שעטתא עמיקתא** גליון פ"ט.

שו"ר במהר"ש ענגל (חי"ג סי' מג ד"ה אף) שכת' דואי קיום מצוה דרבנן אינו דוחה לאיסור תורה, וע"כ מוכרחים לומר כהר"ן שאין משום חנייה בכה"ש ואין בזה אלא איסור דרבנן ויש להתיר בשביל מצות תפלה בצבור, דכמו דבד"ט מארינן עדלית ה"ה דעשה דרבנן דוחה לאיסור דרבנן. אך כל זה היכי דבלי דחיית האיסור יתבטל כל התפילה בציבור, אבל באופן שיש ציבור הדריים בבית אחד ולא יתבטל התפילה בציבור רק איזה יחידים יתבטלו מלהתפלל בצבור זה לא חשיב בכלל מצוה דרבים ושוב י"ל דאין לדחות איסור הוצאה בשבת דרך כרמלית, ע"כ. ועי' מש"כ בזה המהר"ם **שיק** (או"ח סי' קכא מ"ה והנה).

ה. מלאכה כלאחר יד במקום מצוה וכדו'

ולכאוי אף הוצאה כלאח"י לצורך מצוה (אף שאין בה משום זיכוי הרבים) מותרת, דאיתא ב**כתובות** (ס) הציל שלעו בו קשקשין ממעכן ברגלו בצנעא בשבת ואינו חושש מאי טעמא מתקן כלאח"י הוא ובמקום פסידא לא גזרו בה רבנן. ופירש"י צינור. המקלח מים מן הגג: קשקשים. קשים ועשבים שסותמים ומעכבים את קילוחו ומימינו יוצאים ומתפשטים לגג ודולפין לבית. כלאחר יד. ע"י שינוי ברגלו, ע"כ. וכן פסק ה**שו"ע** (סי' שלו סעי' ט). ומבואר שהתירו מלאכה כלאח"י במקום פסידא, ולכאורה משמע אף היכן שאין לחוש שיבוא לידי איסור חמור יותר (ועי' להלן אות ח' בשם הגמ"ר), וי"ל דהיינו טעמא כי שבות שלא כדרכו קיל משבות כדרכו דלא התירו אלא במקום שיש חשש שיבוא לידי איסור חמור יותר כנ"ל.

ועי' עוד ב**שו"ע** (סי' שכ"ה סעי' יז) שפסק כדעת הסוברים דאמירה לנכרי ומלאכה דרבנן בשינוי יד לצורך חשב"ס. וכת' החי"א (כלל סט אות יב) שאם א"א ע"י שינוי ולא ע"י נכרי, סמכין על המקילין לעשות מלאכה דרבנן אף כדרכו. והביא המ"ב (ס"ק קכ"ב).

ואיתא עוד ב**כתובות** (סז) דגונת יונק בשבת, דמפרק כלאח"י הוא ובמקום צערא לא גזרו רבנן. ועי"פ דפסק ה**גר"ז** (אות יט) דמלאכה דאו בשינוי שריא ליה חוליה ואין צער שחלה ממנו כל גופו. אולם המ"ב (שם ס"ק נד וזו ושע"כ סי' תצ אות ט) כת' דדוקא בכה"ג התירו כי אין דרכו של מפרק בכך כלל וגרע הדבר מסתם שינוי בעלמא. ודעת ה**גרשז"א זצ"ל** (שש"כ פ"ג הגה יח) דמקילין כהגר"ז אם א"א ע"י נכרי. ועי' בזה ב**שעטתא עמיקתא** גליון רכ"א. וחזינן דהתירו מלאכה בשינוי במקום צורך גדול.

וראיתי **במהר"ש ענגל** (שם ד"ה ובאמת) שלמד מהא דגונת שהוצאה כלאח"י במקום מצוה מותרת, דהרי אע"פ שמלאכה דרבנן אסורה ע"י ישראל לצורך חולה מ"מ מלאכה כלאח"י שריא, וכן מצינו דצינור שעלו בו קשקשין שהתירו מלאכה בשינוי אפי' רק במקום פסידא, וצורך מצוה עדיפא מהפסד שהרי לבה"ג אמירה לנכרי מותרת לצורך מצוה אף לעשות מלאכה מה"ת אבל לצורך הפסד אסור, ע"כ. [והנה"ל"ד (סי' שו ס"ק א) מצד הדפ"מ עדיפא מצורך מצוה. ועי' בתנא"י (לכלתל שבת - בונה) שכת' בענין שימוש במטריה דכיון דאחל ארעי הוא דרבנן שמועין להקל, ובפרט במצטער מגשמים דבמקום צערא לא גזרו רבנן כמבואר בסי' ש"א סעי' י"ג, גם במקום פסידא לא גזרו רבנן **כתובות** (ס). והכא יפסדו מלבושיו בגשמים גם גדול כה"ב לילך בבגדים מלוכלכים, ואת"ל לא ילך בין הבריות אין לך צער יותר מזה כמו שמצינו בתוס' (שבת נ: ד"ה בשביל), ע"כ].

המשך בעמ' הבא

פניני הלכה

צמחים שנטעו תחת שריגי גפן האם אוסרים את הענבים והעץ

עובדא הוי באחד שהיה נטוע בגינתו גפן אשר זמורותיה מודלות על גבי חוטים. וכעת שמע שיש איסור כלאים בנטיעת תבואה וירקות תחת זמורות הגפן, ונתן דעתו על כך שכבר לפני מספר חודשים שתל תחת זמורות הגפן - שיבא, איזוב (זעתר), נענע וכוסברה, ונמצא שהיו שתולים תחת הזמורות כבר מתחילת גדילת הענבים, וכעת הגפן טעונה בענבים רבים. ושאל דינו האם נאסרו הצמחים והגפן משום איסור כלאי הכרם. והדבר כרוך בהפסד רב הן של הענבים והן של העץ עצמו.

כתב הרמב"ם (ריש פ"ה מהל' כלאים) - הזורע שני מיני תבואה או שני מיני ירקות עם זרע הכרם, הרי זה לוקח שתיים וכו', ואינו לוקח משום זרע כלאי הכרם עד שזורע בא"י חטה ושעורה וחרצן במפולת יד וכו'. ובהלכה ג' - ואינו חייב מן התורה אלא על קנבס ולוף וכיוצא"ב מזרעים שנגמרים עם גמר תבואת הכרם, אבל שאר זרעים אסורים מדבריהם (וכתב הכ"מ (שם) מיהו ה"מ בנאכלים, אבל זרעים שאינם נאכלים מותרים אפי' מדבריהם).

ובהלכה ו' - אין אסור משום כלאי הכרם אלא מיני תבואה וזמיני ירקות בלבד. אבל שאר מיני זרעים מותר לזרועם בכרם וא"צ לומר שאר אילנות (וביאר הכ"מ (שם) דהיינו מדרבנן בפ"ה מכלאים האירוס והקיסוס ושושנת המלך וכל מיני זרעים אינם כלאים בכרם, ומשמע לרבינו דאפי' מדרבנן שרו דלא גזרו בהו, והיינו במיני זרעים שאינם נאכלים, דומיא דאירוס והקיסוס ושושנת המלך, דאילו בשאר מיני זרעים כבר כתב בסמוך שהם אסורים מדבריהם).

ובהלכה ז' - אסור לזרוע ירקות או תבואה בצד הגפנים, או ליטע גפן בצד הירק או התבואה, ואם עשה כן אע"פ שאינו ושושנת המלך, דאילו קידש ונאסר שניהם בהנייה הירק או התבואה והגפנים, ושורפין שתייהן שוא' פן תקדש המלאה הזרע וכו'. ואפי' הקש של תבואה והעצים של גפנים האלו אסורים בהנייה ושורפין אותם.

והובאו כל אלו הדינים כלשונם ב**שו"ע** בהל' כלאי הכרם (וי"ד סי' רצ"ו).

ומשמעות לשון הרמב"ם [ואחריו השו"ע] דאפי' נטע בכרם ירקות בלבד או תבואה בלבד, דהיינו מין אחד בלבד הרי זה קידש. וכבר עמד בזה ה**ט"ז** (סי' ט"ק ב). עוד כתב הרמב"ם (שם ה"י"ט וה"י"ט) - האירוס והקיסוס ושושנת המלך ושאר כל מיני זרעים אין כלאים בכרם. והקנבס והקיסוס וצמר גפן, הרי הן כשאר מיני ירקות ומקדשים בכרם. וכן כל מיני דשאים שעולין מאיליהן בשדה הרי הן מקדשין בכרם. ופול המצרי מין זרעים ואינו מקדש. הקנים והוורד והאטדון מיני אילן ואינו כלאים בכרם. זה הכלל כל המוציא עליו מעיקרו הרי זה ירק, וכל שאינו מוציא עליו מעיקרו הרי זה אילן. והצ'ף אילן לכל דבר.

עוד איתא ברמב"ם (פ"ו ה"י"א וה"י"ב) כל הזורע תחת הצמחים הנזכרים תחת שריגי גפן, לכאוי הרי זה קידש, וצריך הוא לשרוף הירק והגפן הפירות והעצים. אולם נראה דבענינו יש מקום להקל בדבר בדביע. ונבאר הדברים.

הנה צמח הששבא נראה דמוסכם דדינו כעך דהרי מוציא עליו מעיקרו ומתקיים שנים רבות, וא"כ אינו ענין לכאן. וצמח האיזוב (זעתר) גם יש לזון דמין עץ הוא ולא ירק, דחזינן דמתקיים עשו שנים רבות, ולצד זה אינו ענין לכאן. וכיון דנידון דידן הוא באיסור דרבנן דהא אין האיזוב נטוע בצמוד לעיקר הגפן, אלא תחת הזמורות, יש להקל בספיקו.

אלא דהנענע והכוסברה לכאוי מן ירק הם. וא"כ נמצא דאיכא אהא כלאי הכרם, גפן עם ירקות, וקדשו הירקות והגפן הפירות והעצים [ונאף דבמשנה (כלאים פ"ה מ"ח) איתא דהאירוס אינו כלאים בכרם, והובא לדינא

1. שבות דשבות לצורך מצוה

ואפשר דאף במקום שבות דשבות נמי שרי, שהרי מצינו **בשו"ע** (סי' שז סעי' ה' וסי' תקפ"ט סעי' כא) בענין אמירה לעכו"ם שהתירו לבקש ממנו לעשות מלאכה דרבנן לצורך מצוה או במקום צורך גדול. ונמצא דשבות דשבות שרי במקום מצוה וכדו'.

אלא דעני **בפמ"ג** סי' ש"ז (אריא ס"ק ז) שכת' ד"ל שהתירו שבות דשבות דוקא בעכו"ם, אבל ע"י ישראל י"ל דאסור אפי' במקום מצוה, אולם בסי' שכ"ה (מ"ז ס"ק א) כת' דמשמע דלאו דוקא אמירה לעכו"ם, וה"ה ע"י ישראל שרי לעשות שבות דשבות ביד במקום מצוה, ועיין **מ"א** (ס"ק ו) שמשמע כך דהיכא דא"א גם זה מותר, ע"כ. וכן בסי' של"ג (מ"ז ס"ק א) כת' דשבות דשבות דזוקא י"א התירו למצוה, הא שבות לחוד וודאי לא. והביאו **בה"ל** (סי' שלג ד"ה וכל), ועיי"ש (סי' שט"ט ס"ד"ה ואפילו) שמשמע דמועיל שבות דשבות במקום מצוה. וכן **האלף לך שלמה** (ארי"ח ס"ק קמו) נקט בפשיטות דשבות דשבות שרי אף ע"י ישראל וע"כ התיר הוצאה בכרמלית וא"צ לגופא לצורך מצוה. וכן הוא בספרו **הכמ"ש** (סי' שח על סעי' מא). וכן נקט **האג"מ** (ארי"ח ח"ד סי' צא) אלא שפקפק במקום שהוא מלאכה שא"צ לגופא (ועיי"ש בענין לשאת תינוק בכרמלית במקום צער של תינוק ואע"פ שכת' **המ"א** המובא להלן שאין מדמין שבותים זל"ז, מ"מ במקום דאיכא צערא טובא יש להקל). **והכה"ח** (סי' שז אות ג) הביא דברי הפמ"ג לחומרא.

והמהר"ם שיק (שם ד"ה וע"כ) כת' שלא התירו לא שבות דשבות ע"י עכו"ם ולא ע"י ישראל. ועי' **בית יצחק** (ארי"ח סי' מב). ועכ"פ לפי המקילין אפשר דה"ה הוצאה בכרמלית היכא דהוי מלאכה שא"צ לגופא דשרי לצורך מצוה כגון להתפלל בצבור, ואפי' אם ליכא משום זיכוי הרבים יש להתיר. ובניד"ח חשיב מלאכה שא"צ לגופא כ"י מוציא מחמת הרשויות, וכה"ל מבואר **במהר"ק** (שורש קלו). שו"ר שכ"כ **בקול מבשר** (ח"א סי' עט ד"ה אולם), וכן נקט **המהר"ש ענגל** (שם ד"ה אך חז"י סי' ס). ועי' **בארץ צבי** (ח"א סי' ס). ועי' עוד **במ"ב** (רס"י תרנה) ע"פ המ"א שהתיר לעבור על איסור דאמירה לנכרי ע"מ למנוע שיתבטל מצוה.

ז. מלאכה בשינוי אם קילא מאמירה לעכו"ם

ולכאורה ראה הנ"ל מאמירה לעכו"ם תלא בבדון אם אמירה לנכרי קילא משבות ע"י ישראל. ועיין **בר"ך** (שבת סא. ד"ה ובמקום) שהביא הא **דכתובות** (שם) בענין גונח. והקשה דהיכי שרינן הכא למעבד איהו גופיה אע"ג דליכא סכנה, אמאי לא אמרינן שיעשה ע"י נכרי דקיי"ל בכל חולי שאין בו סכנה שאומר לנכרי ועושה, י"ל הכא א"א ע"י נכרי כדקיי"ל דרפואת החלב היא כשהוא רותח, והרמב"ן כתב **בספר תורת האדם** דמשום הכי שרינן מפני שהוא שבות הנעשה בשינוי שלא כדרך המלאכות, ע"כ. שמשע מהתירו"ך השני שיותר קל שבות הנעשה ע"י ישראל בשינוי מאמירה לעכו"ם. והביאו **הדרכ"מ** (סי' שכח אות ט) **והמגיד משנה** (פ"ב) כת' שמהלכות המב"ב נראה דלא כהרמב"ן. **והמ"א** (שם ס"ק מ) הביא תירו"ך הראשון של הר"ן. וכן הוא **במ"ב** (שם ס"ק קז וק). אמנם **החזו"א** (נו ס"ק ד) כת' דצ"ע לומר כן, דהא בעלמא אמרינן דשבות של אמירה לנכרי היא שבות דלית בה מעשה וקילא משבות הנעשית ע"י ישראל, וגם הביא **דמספר התרומה** המובא **בא"ר** סי' רס"ו **ובמ"ב** (שם ס"ק כט) מבואר דאמירה לנכרי קילא טפי. [ועיי"ש שביאר דברי הר"ן באופן אחר].

אלא דעני **בחי"א** (ככל סט אות יג) שכת' שכל דבר שמותר לעשות ע"י ישראל בחולי שאבי"ם, נ"ל דאפי' יכול לעשות ע"י נכרי, מותר, ע"כ. וכן פסק **המ"ב** (ס"ק נא). ועי' **בתה"ל** (סי' שז ס"ק ה, ועי' סי' שכח ס"ק נז) שנקט דאמירה לעכו"ם י"ל דקילא ממלאכה ע"י ישראל בשינוי (ועיי"ש שהאר"ך ביאור דברי הר"ן). ועי' **בצי"א** (ח"ב סי' ג פ"ד אות ד), **בש"ש** (פ"ג הגה כג) **והמנח"י** (ח"ז סי' ט).

מעתה לכאורה לפי הפוסקים דמלאכה ע"י שינוי חמירא מאמירה לנכרי, אין לנו ראייה מהא דהתירו אמירה לנכרי עכ"פ במקום דהוי שבות דשבות, להתיר שבות דשבות ע"י ישראל במקום מצוה. אולם לעולם י"ל שגם הר"ן יודה בשבות דשבות ע"י ישראל דקילא מאמירה לנכרי לעשות מלאכה דא"ו דהוי שבות אחד. וכן הוא **בקצה"ח** (סי' קלד ס"ק ו).

ה. לדמות גזרות זו לזו

אלא דאכתי י"ל דלעולם אין ללמוד מהא דכתובות ומאמירה לעכו"ם למקומות אחרים, דעני **בתוס'** (חולין קד. ד"ה ונטא, שבת כג: ס"ד"ה גורה) שכת' שאין לדמות גזירות חכמים אלא במקומות שהשי"ס מדמה. וכ"כ **בתרוה"ד** (סי' רט) כי לפעמים החמירו טפי ולפעמים לא חלקו. וכ"כ **המ"א** (ס"ק ז) דהרי לגבי מילה לא התירו שבות כמ"ש בסי' של"א (סעי' ו) וגבי לוקח בית בא"י מותר כמ"ש סי' ש"י ס"ד כו', וכן אמרו במקום הפסד כגון צנור כמ"ש סי' של"ז ס"ט, עכ"ל. **ובהגמ"ר** (פ"י ב"ט) כתב דגבי צנור שרי משום שלא יבא לתקן בידים אבל שאר שבותים אסור כמ"ש סי' של"ד ס"כ"ו. **ובריב"ש** (סי' שפ"ג) כת' דאפי' לומר לעכו"ם לעשות שבות אסור אפי' במקום פסידא דהא כיבוי נמי הוא מלאכה שא"צ לגופא עיי"ש, **והר"ן** (שם) כת' ג"כ לחד שינויא דשבות כדרכו, אסור אפי' ע"י עכו"ם במקום פסידא, ולחד תירוצא כתב דשאני כיבוי כיון שאם צריך לגופו היה חייב מה"ת ואין הכל בקיאים בזה לפיכך אסור אפי' ע"י עכו"ם, ובסי' של"ד ס"ב כתב ד"א דאפי' שבות דשבות אסור כמ"ש **הרשב"א** (סי' תשפ"ג ותשכ"ב) לכן נ"ל שבמקום הפסד גדול יש להתיר שבות ע"י עכו"ם אפי' כדרכו ושבות ע"י ישראל שלא כדרכו אבל בלא"ה אין להקל כלל, ע"כ. ועי' **במ"ב** (ס"ק כב) שהביאו, וכתב בשם **האר"י** שפקפק אף באופן דאיכא פסידא. ומבואר שמיצנור שעלו בו קסקשים אין ללמוד כי באמת חששו שיבא לידי איסור חמור יותר. ועי' עוד **במ"ב** (סי' שה ס"ק ט).

והחזו"א (סי' נו ס"ק ד) ד"ה ולדינא ד"ה והנה נחלקו) כת' שאין להתיר שבות דשבות במקום הפסד ממון אלא במה שכתבו הפוסקים, דהיינו אמירה לנכרי, וצנור שעלו בו קסקשים דנראה דאינו בונה ממש אלא תיקון בעלמא. ואין לדמות דברי סופרים זה לזה וכמ"ש **המ"ב** (שם), ואם נתיר ח"ו שבות האסור נעשה פרצה בחומת התורה ובודאי הפסדנו במשמרת מלאכות דא"ו וכבר אמרו דחמור ד"ס מד"ת, ע"כ. וצ"ע על **המהר"ש ענגל** הנ"ל שלמד כן.

שו"ר **במהר"ם בריסק** (ח"ב סי' סה ד"ה וראית) שעמד בזה ותמה על **המהר"ש ענגל**, וכת' שאחר שהכרעת המ"א שבמקום הפסד ממון יש להקל בשבות ע"י ישראל שלא כדרכו (ומבואר מהמ"א שבמקום צורך גדול עכ"פ לומדים גזרות דרבנן זה מזה וברדך זה מבואר באג"מ הנ"ל אות ו'), וכבר מבואר בפוסקים דיותר יש להקל משום צורך מצוה מבהפסד ממון וא"כ להמ"א הנ"ל שרי לשאת התעודה כלאח"י ברה"ר דידן, ע"כ.

ט. דעת האחרונים

והנה **המהר"ש ענגל** (ח"ג סי' מג) כת' להתיר היכן דהוי תרי דרבנן עכ"פ לצורך מצות תפילה בציבור ושמיעת קה"ת בפרט שיגיע הדבר לצער גדול אם יצטרך לישב בביתו כל השבת א"כ הוי דבר שאי אפשר, וכמ"ש **הפמ"ג** (פתי"ב), דמשי"ה מותר לטלטל פחות מדי"א ברה"ר אף דגם במלאכת שבת ח"ש אסור מה"ת, מ"מ התירו כדי שלא יהיה ידיו אסורות ברה"ר, ומכ"ש היכן דהוי ג' דרבנן משום כרמלית, משא"ל"צ וגם לא חשיב דרך הוצאה, בודאי דאין להכניס א"ע בחשט לשבת במאסר וגם א"צ להחמיר ולישב בביתו כל יום השבת ומותר לילך לבהכ"נ ולמקוה ולישא הכתב תעודה בכובעו, אבל הליכה לטייל בוודאי דיש להחמיר דגם חשש דרבנן אסור שלא לצורך, ע"כ. וכן נקט **בקול מבשר** (ח"א סי' עט). והביאם להלכה **הש"ש** (פ"ח אות כב). וכן הוא **במהר"ם בריסק** (ח"ב סי' הז), אולם שם הביא להקל במקום דהוי תלתא דרבנן כמו שהוכיח **הקרו לודו** (ס"פ פ"ד ד"ה ע"כ) ע"פ **המ"א** (סי' שיד) **והמצה"ח** (שם) לענין סכין התועה בחביתו הלב משום דהוי ג' דרבנן, עיי"ש. **וכהגר"ש ענגל** פסק **המשנה הלכות** (ח"ז סי' נו) ומה"ש כתב להתיר למי שהוא חולה במחלת הלב להוציא תרופה למקרה הצורך. וכן דעת **הגר"ש זצ"ל** (הליכ"ש תפלה פ"ה אות ה) שהזקוק לטיפול עמו תדיר תרופות יש להקל לו להוציאם בשבת ע"י שינוי בכרמלית כשיוצא לצורך איזו מצוה כגון תפלה בצבור, שיעור תורה וכדו', ע"כ.

מסקנא רדינא

יש אומרים שחז"ל התירו שבות דשבות ע"י ישראל במקום הפסד גדול או לצורך מצוה, כמו שמצינו בענין אמירה לנכרי. ועל כן מותר להוציא בכרמלית במקום מצוה תעודת זהות או אישור יציאה כשהמלכות דורשת זאת כגון במקום שהוטל סגר. וכן מי שזקוק לטיפול עמו תדיר תרופות יש להקל לו להוציאם בשבת ע"י שינוי בכרמלית כשיוצא לצורך איזו מצוה כגון תפלה בצבור, שיעור תורה וכדו'.

5002

ניתן להאזין לשיעורי הלכה מבמעמח"ם שמעתא עמיקתא שליט"א בקול הלשון - טל': 6761* יש להקיש 3-3-1 שלווחה 65

ניתן לתרום דרך "נדרים פלוס" - יש להקיש: 1. קופות נוספות 2. חניכי ישיבות רמות ב' 3. גליון שמעתא עמיקתא

העלון נתרם לע"נ מרדכי מנחם מנדל בן אברהם יעקב זצ"ל - לשאלות והערות ניתן להתקשר לפל' 052-767-0503

© שמעתא עמיקתא - להצטרפות לרשימת התפוצה ברוא"ל יש לשלוח בקשה לכתובת: amikta@amikta.co.il או amikta571@gmail.com

ברמב"ם (פ"ה מחלה כלאים ה"י"ט). **ובפ"י** **המשניות** (כלאים שם) פ"י הרמב"ם דהאירוס הוא עשב הנקרא עניניע רחב העלים ובלע"ז מינטי"א. מ"מ קשה לסמוך על דבר זה לדינא, דשמא אינו ירק הנקרא דומיניו נענע, ובפרט דבומיניו יש אנשים אשר אוכלים את צמח הנענע, וכל הנאכלים אסורים עכ"פ מדרבנן, וכנזכר בכ"מ המובא לעיל.

אלא דאכתי יש להתיר מצד אחר, דמצונו בשו"ת **המב"ט** (ח"ג סי' קכ"ז) דנחית לדינא בענין הירקות שזורעו תחת הגפנים, ומשי"ה פרשו כמה חסידים מלאכול כל הירקות הבאות לעיר, וכתב בתוך דבריו שם - דמעיקרא דדינא פירכא כי זו הירק שתחת הגפנים אלו אינם כללית כיון שהגפן גבוה הרבה מן הירק ואין סברא שיאסור הגפן באויר לירק של מטה יותר מן השיעור שאוסר הכרם לירק הנטוע בצידי תוך ד"א גפן יחיד תוך ו' טפחים. כי יותר ניניקה יש לירק הגזר תוך ו' מצד לחות ושורשי הגפן והירק ממה שיונק הירק מן באויר מסיכוך הגפן עליו, וכן מוכיח לשון הרמב"ם ז"ל פ"ח ה"א וכו'. ולא מצאתי שום רמז באיזה שיעור תהיה יניקת הירק מן סיכוך הגפן, ואפי' שנאמר שיהיה הרחקת הסיכוך שוה לירק שנטוע בצד הגפן היינו ו' טפחים כירק שנטוע בצד גפן יחידית וכו'.

ולכיוצ"ב מצינו **בברכ"י** (סי' רצ"ו ס"ק ג) שכתב כס הזורע תחת העריגים וכו' - גפן שהיא נטועה במקום אחד ושומים במקום א' והכולל מפסיק ביניהם, והשריגים והעלים עלו וסככו על גביו יותר ו' טפחים הכל מותר. הרב גדול הדור מהר"ם בן חביב בתשובתו כתי"י סי' כ"ח. וכן ראיתי שכתב בנידון זה עצמו להתיר מהר"ר יעקב מולכו בתשובתו כתי"י סי' פ"ז.

ובנידון דידן נתברר דמן הנענע והכוסברה עד הזמורות והענבים היה יותר מ' טפחים, וא"כ יש להתיר הדבר ע"פ דברי גדולי האחרונים הנוכרים. [ואף שלא היה כותל מפסיק בין הגפן לירקות, מ"מ היה הפסק שבלי יותר מעשרה טפחים מעיקר הגפן למקום זריעת הצמחים הנ"ל].

ואף דמצונו **בחזו"א** (סי' ק"ח ס"ק ח) דכתב להשיג על דברי המב"ט והברכ"י הנוכרים, וכתב בסוף דבריו דקשה לחלוק על כל הנו רבוותא, אבל לא נראה שום מקום לקיים הוראה זו. ע"ש. ובדיני כלאים (כלאי הכרם אות ל) כתב - כל מקום שהוזכר לזרוע תחת ענפי הגפנים, אפי' אם גבוהים הרבה אסור לזרוע תחתיהם.

ועיין בשו"ת **שבט הלוי** (ח"ח סי' רל"ה) דהביא דברי החזו"א, וכתב דענין בדברים ולא ראה דבר מוכרח כ"כ לדחות ג' גאוני הדורות, ועכ"פ מי שפסק כדבריהם אין מניחים אותו. ובפרט דדין קידוש מחמת סיכוך הוא דרבנן, ובלא מפולת יד לרוב דעות ג"כ דרבנן, וה"ל תרי דרבנן. ע"ש.

העולה לדינא - המיקל להתיר את הענבים והגפן יכול לסמוך על דברי האחרונים הנוכרים, אלא דמאן ולהבא דהוי לכתחילה יש לעקור את האיזוב, הנענע והכוסברה, שנתלו תחת זמורות הגפן [וכיון דאין בהם אלא הפסד מועט נראה דיאבדו ולא יחזור וישתלם במקום אחר].

פניני מוסר

עניני שבת קודש

הכנת הנפש לשבת (א)

ההכנה לשבת ע"י שיחשוב שהמלך בא לביתו - "כי שבת קודש צריך לכבדו אפילו בחדרי חדרים, ואפילו בינו לבין עצמו, כמו שכתוב [שמות לא, יז] ביני ובין בני ישראל והלא הקדוש ברוך הוא מלא כל הארץ כבודו....

וידמה במחשבתו שהמלך בא אצלו בביתו, וכל שכן שבת קודש שבא על חלק מנשמה קדושה ונר ה' נשמת אדם, ואשרי מי שמבין למה אומרים בואי כלה, בודאי יראה ורעד יבא בו לכבדו יותר מאלו בא אליו מלך בשר ודם". (זכרו תורת משה סי' א)

הצורך המיוחד בהכנה לשבת - "ידוע לכל חובת ההכנה שצריך לעשות מערב שבת כדי שהגוף והנפש יכנסו לאוירה המיוחדת של שבת, כדכתיב "וזהיה ביום השישי והכינו את אשר יביאו", וכל זה הוא, משום דשבת אינה רק תוספת במצוות חדשות, רק נמצא בה חזון עולם שכולו שביטה ומנוחה לחיי עולמים, כמו שאמרו חז"ל (תמיד פ"ז מ"ד).

וכאן הוא יציאת האדם מעולמו של ימי החול שבהם התרבו הטרדות המטרדיות את האדם מלהסתכל לתוך פנימיותו, שבה נקלטה והשולה הנשמתית. ועל זה צריך הכנה כדי שיהיה גמולת בתוכה האוירה הזאת". (הגר"א וינטרוב זצ"ל, אגרות דעת ח"א עמ' רטו)

נערך ע"י מהבר סדרת "עבודת המועדים"